

Handlingsplan for Hallingdal

Klima, natur og klimatilpasning 2025-2028

Forslag til tiltak – Hemsedal

Økonomiplan 2026-2029.

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Innledning	3
Innledning	3
Innledning	3
1 Klimatilpassing	4
1 Klimatilpassing	4
1 Klimatilpassing	4
1 Klimatilpassing	4
2 Gjenbruk, kildesortering og materialgjenvinning	6
2 Gjenbruk, kildesortering og materialgjenvinning	6
2 Gjenbruk, kildesortering og materialgjenvinning	6
2 Gjenbruk, kildesortering og materialgjenvinning	6
3 Grønne anskaffelser, innovasjon og forbruk	10
3 Grønne anskaffelser, innovasjon og forbruk	10
3 Grønne anskaffelser, innovasjon og forbruk	10
3 Grønne anskaffelser, innovasjon og forbruk	10
4 Jordbruk	12
4 Jordbruk	12
4 Jordbruk	12
4 Jordbruk	12
5 Skogbruk	14
5 Skogbruk	14
5 Skogbruk	14
5 Skogbruk	14
6 Grøne reisemål og næringsutvikling	18
6 Grøne reisemål og næringsutvikling	18
6 Grøne reisemål og næringsutvikling	18

6	Grøne reisemål og næringsutvikling	18
7	Bygg, anlegg og eiendom	23
7	Bygg, anlegg og eiendom	23
7	Bygg, anlegg og eiendom	23
7	Bygg, anlegg og eiendom	23
8	Bærekraftig arealforvaltning	28
8	Bærekraftig arealforvaltning	28
8	Bærekraftig arealforvaltning	28
8	Bærekraftig arealforvaltning	28
9	Grønn transport og mobilitet	32
9	Grønn transport og mobilitet	32
9	Grønn transport og mobilitet	32
9	Grønn transport og mobilitet	32
10	Ny fornybar energi og energieffektivisering	36
10	Ny fornybar energi og energieffektivisering	36
10	Ny fornybar energi og energieffektivisering	36
10	Ny fornybar energi og energieffektivisering	36
11	Hvordan skal vi oppnå målene?	39

Innledning

Regional plan for klima, natur og klimatilpasning for Hallingdal har tre hovedområder; klima, natur og klimatilpasning. Ut fra dette er det ti temaområder som på ulike måter er berørt av alle eller noen av disse tre hovedområdene.

Administrasjonens forslag til tiltak for Hemsedal for Økonomiplanperioden 2026-2029 er kommentert for seg på hvert temaområde - se tabellkommentarene under.

Hovedområdene

1. Redusere både de direkte og indirekte klimagassutslippene for å bremse den globale oppvarminga.
2. Videre handler det om å beholde naturmangfoldet og tilrettelegge for økosystemtjeneste naturen gir oss. Dette er viktig både med tanke på utrydningstrua arter og sårbare økosystem, men også for å tilrettelegge for at naturen kan ta opp og lagre mest mulig karbondioksid. I tillegg handler også om folkehelse og viktigheten av natur for vår psykiske og fysiske helse.
3. Klimatilpasning handler om at et endret klima krever at vi forbereder oss og iverksetter tiltak for i best mulig grad være tilpasset konsekvensene.

Utfordringene berører oss alle kommuneadministrasjon, politikere, innbyggere, næringslivet, lag og organisasjoner, og derfor er det også her løsningene må skje for at vi skal gå fra ord til handling. Mål som er merket grått er tatt inn som tiltak i regionplan for Hallingdal

Hva er dette?

Handlingsplanen består av tiltak som kan iverksettes på ulike arenaer. Det er bare målene som er politisk vedtatt, men tiltakene er forslag til hva man kan gjøre. Kommunene kan velge å ta inn tiltak i sine planer og næringslivet, innbyggere, lag og organisasjoner kan få tips til hvordan de kan bidra.

I 2025 skal *Strategisk plan for Hallingdal* rulleres. Tiltakene som er merket blått i denne planen er tiltak som er tatt inn i *Strategisk plan for Hallingdal* og som kommunene i Hallingdal skal jobbe sammen om. Disse vil bli vurdert årlig.

Hovudmål

Kommunane Hallingdal:

1. sikrar trygge flaumvegar og overvassløysingar gjennom heilskapleg planlegging og drift
2. tek høgde for dei framtidige klimaendringane i eiga planlegging, saksbehandling, utbygging og drift
3. hjelper til med kunnskap og rettleiing for å sikra at skog-, landbruks- og annan utmarksnæring er godt rusta for framtidige klima- og miljøtruslar.
4. har samfunnsberedskap som er tilpassa endringar i klima

Forslag til korleis ein kan jobbe med måla:

Hovudmål 1 Hallingdalskommunane sikrar trygge flaumvegar og overvassløysingar gjennom heilskapleg planlegging og drift				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
1.1.1	Sikre god vatn- og avløpshandtering gjennom ei fornying av leidningsnettet (Følg opp dette i hovudplanar for vatn og avløp)	VA-sektoren i kommunen	Teknisk etat i kommunen	Rullering av hovudplan for vatn - og avlaup ligg som tiltak. Det ligg inne eigne tiltak på investeringsbud.
1.1.2	Auke utbygginga av blågrøne strukturar som sikrar god overvasshandtering, minimerer flaumrisiko, bevarer naturmangfald og styrkar folkehelsa.	VA-sektoren i kommunen	Landbruk og miljø	Er eit naturleg fokusområde i samband med all plan- og byggesaksbeh.
Hovudmål 2 Hallingdalskommunane tek høgde for dei framtidige klimaendringane i eiga planlegging, saksbehandling, utbygging og drift.				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
1.2.1	Styrke eigen kompetanse og innarbeide retningslinjer for	Teknisk etat i kommunen	VA-sektor, landbruk og miljø	Avsett ressursar til kompetanseheving.

	klimateilpassing for relevante sektorar			Fokus i ordinær drift
1.2.2	Utnytte smarte løysningar, som til dømes sensorteknologi, for å auke samfunnssikkerheita i kommunen	Teknisk etat i kommunen		Ligg som eit investeringstiltak ved utbygging av barnehage på Ulsåk. Er også eit prioritert område under all eigedomsforvaltning (t.d. Smartvatn).
1.2.3	Ta i bruk eksisterande kunnskap og vidareformidle til private og næringsliv	Teknisk etat i kommunen		Som Miljøfyrtårn Kommune ta del, og bidra med kunnskapsdeling gjennom NKF og regionale fagnettverk.
1.2.4	Leggja til rette for naturbaserte løysingar som å unngå nedbygging og bevare økosystem, for å dempe effektar av klimaendringane	Teknisk etat i kommunen	VA-sektor, landbruk og miljø	Er eit naturleg fokusområde i all forvaltning, men det ligg ikkje inne eigen tiltak i planperioden.
1.2.5	Tilpasse stiar, turvegar og andre ferdselsårer til klimaendringar ved å jobbe systematisk	Teknisk etat i kommunen		Ligg som tiltak i høve Trafikktryggleiksplan samt tema i samband med omregulering av Trøym sentrum.
1.2.6	Vere medvitne våtmarka si rolle som flaumdempar, og vurdere regulering av hogst der det kan vere fare for skred.	Teknisk etat i kommunen	Miljøavdeling og skog	Det er utarbeida rutinar som fangar opp tiltaket.
Hovudmål 3 Hallingdalskommunane hjelper til med kunnskap og vegleing for å sikre at skog-, landbruks- og annan utmarksnæring er godt rusta for framtidige klima- og miljøtruslar.				
Tiltak		Ansvar	Involvering	Kommentar
1.3.1	Vere ein pådrivar for at relevante tilskotsordningar vert nytta	Landbrukssektor og miljø	Teknisk etat	Aktivt miljøvernleiar, landbrukskontor og eigne kommunale tilskotsordningar som støttar opp under tiltaka.
1.3.2	Bidra til førebyggjande arbeid for å hindre erosjon, arealavrenning og avlingsskadar.	Landbrukssektor og miljø	Teknisk etat	
Hovudmål 4 Hallingdalskommunane har samfunnsberedskap som er tilpassa endringar i klima				
Tiltak		Ansvar	Involvering	Kommentar
1.4.1	Ha naudløysingar dersom kraftnettet skulle bli sette ut av naturkatastrofar eller anna	Teknisk etat i kommunen	Vidju	Nødstrømsaggregat ligg som tiltak på Bygdaheimen.
1.4.2	Ha beredskap på alternative kommunikasjonsformer dersom telefonnettet er nede	Teknisk etat i kommunen	Vidju/Bruse	Kommunen har satelittelefon og nødsamband i tråd med Beredskapsplan

1.4.3	Alternativ til el-køretøy, dersom kraftnettet nede	Teknisk etat i kommunen		Har framleis diseldrevne køretøy
-------	--	-------------------------	--	----------------------------------

2

Gjenbruk, kildesortering og materialgjenvinning

Hovedmål

Kommunene Hallingdal:

1. har en effektiv renovasjonstjeneste og arbeider aktivt for at det blir enklere for innbyggere, fritidsinnbyggere og næringsliv å kildesortere
2. legger til rette for møteplasser, sammen med innbyggerne, næringslivet og frivilligheten, for kunnskapsdeling og samarbeid om sirkulære løsninger
3. samarbeider med næringslivet og frivilligheten for å legge til rette for økt reparasjon, ombruk og delingsøkonomi for å sikre ansvarlig forbruk og avfallsreduksjon i Hallingdalssamfunnet.
4. tilrettelegger for og øker graden av kildesortering
5. begrenser forsøpling

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene:

Hovedmål 1 Legger til rette for møteplasser, sammen med innbyggerne, næringslivet og frivilligheten, for kunnskapsdeling og samarbeid om sirkulære løsninger				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
2.1.1	Gjennomføre opplysningskampanjer, temadager med informasjon og praktiske tips om reparasjon, gjenbruk og kildesortering til kommuner, innbyggere og næringsliv	Hallingdal renovasjon Bærekraft Hallingdal Kommuner	Hallingdal Næringshage	Vert tema i Klimarådet. Ressursbruk må vurderast innanfor driftsramma.
2.1.2	Videreutvikle informasjon og kommunikasjonskanaler ovenfor abonnenter	Hallingdal Renovasjon	Bærekraft Hallingdal	Vert tema i Klimarådet.

2.1.3	Informere innbyggere, hyttebrukere og turister om tilbud, løsninger og sikker drift av renovasjons-ordningene	Hallingdal Renovasjon Kommunene		Ressursbruk må vurderast innanfor driftsramma.
2.1.4	Destinasjonsledelse - Kommunene og reiselivet samarbeider om strategier innenfor Bærekraftig reisemål for å redusere avfall og kildesortere	Bærekraft Hallingdal Destinasjonsselskap Kommuner		Ligg som kriteria i sertifiseringsordninga. Vert tema i Klimarådet. Ressursbruk må vurderast innanfor driftsramma.
2.1.5	Kommunene har miljøvernrådsgiver	Kommunedir-rådmenn/ politikere		Ja, er etablert
2.1.6	Ha miljøledelse - klimaråd i kommunene	Kommunedir/ rådmenn		Ja, er etablert
2.1.7	Innføre klimabudsjett og regnskap	Kommuner Privat næringsliv		Ja, er etablert
2.1.8	Jobbe med gjenbruk, sortering og reparasjon i barnehager og skoler og andre arenaer	Kommune.ad. Bærekraft Hallingdal	Barnehager Skoler	Er ein integrert del av undervisninga som Miljøfyrtårnverksemd

Hovedmål 2

Samarbeider med næringslivet og frivilligheten for å legge til rette for økt reparasjon, ombruk og delingsøkonomi for å sikre ansvarlig forbruk og avfallsreduksjon i Hallingdallssamfunnet.

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
2.2.1	Kommunene utveksler erfaring om reduksjon av matsvinn i kommunale institusjoner og innfører rutiner	Bærekraft Hallingdal Helse administrasjon	Institusjoner	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
2.2.2	Bruke gjenbruksemballasje ved utkjøring av mat	Helseadm Leverandører Bærekraft Hallingdal	Institusjoner	Vert stilt krav ved nye rammeavtaler/ anskaffelse jfr. innkjøpsstrategi.
2.2.3	Stimulere til å kjøpe mindre, låne, kjøpe brukt og reparere	Bærekraft Hallingdal		BUA er etablert ved Trøymshallen.
2.2.4	Kjøpe mindre fjas, gjøre mer stas - Endre forbruksvaner gjennom påvirkningsarbeid	Bærekraft Hallingdal	Sirkulære aktører	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
2.2.5	Ved kjøp av gaver til venner, familie, ansatte, kjøp lokalt produserte gaver eller opplevelser			Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert

				vurderast innanfor driftsramma.
2.2.6	Få flere til å bli med på <i>Too good to go</i> og <i>Throw no more</i>	Bærekraft Hallingdal		Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
2.2.7	Kommunene velger produkter med minst emballasje	Bærekraft Hallingdal Innkjøpsansvarlige		Vert ein del av oppfølging Innkjøpsstrategi
2.2.8	Være pådriver for at mest mulig av avfallsfraksjoner blir gjenbrukt	Hallingdal Renovasjon Næringsavfallsaktører Kommunene		Vert ein del av oppfølging Innkjøpsstrategi
2.2.9	Regional stasjon for lagring og gjenbruk av byggevarer	Bærekraft Hallingdal	Mulige private aktører	
2.2.10	I byggprosjekter utredes det om behovet kan dekkes gjennom ombygging eller renovering av eksisterende bygningsmasse	Prosjektledere kommuner		Ligg til grunn for all byggforvaltning i kommunen. Vert ei naturleg del av investeringsprosjektet, og kriteria ved val av leverandør.
2.2.11	Ved rivning av bygg vurdere om materialer kan gjenbrukes	Prosjektledere kommuner		
2.2.12	Mobilisere til byttedager/bruktdager og stimulere til å reparere framfor å kjøpe nytt	Bærekraft Hallingdal Kommunene	Naturvernforb. Husflidlag o.l. Politiske parti Gjenbruks-butikk	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
2.2.13	Etablere gjenbruksordning på alle gjenvinningsstasjoner	Hallingdal Renovasjon		
2.2.14	Etablere lager for retur- og gjenbruksordning for brukte skole- og kontormøbler med digital løsning	Bærekraft Hallingdal	Kommunene	Arealoptimalisering ligg inne som tiltak – kor vidt ein kan identifisere areal som kan eigne seg er tema.
2.2.15	Utvikle sirkulærkart Viken	Bærekraft Hallingdal		
Hovedmål 3 Har en effektiv renovasjonstjeneste og arbeider aktivt for at det blir enklere for innbyggere, fritidsinnbyggere og næringsliv å kildesortere				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
2.4.1	Sorteringsstasjoner inne og returpunkt ute på offentlige formålsbygg der det er hensiktsmessig	Kommunene eiendom Miljøfyrtårnser Bærekraft Hallingdal	Retura Val-Hall	Ligg inne som naturleg del av eigedomsforvaltninga

2.4.2	Miljøfyrtårnsertifisere kommunale virksomheter der det er hensiktsmessig	Kommunenes miljøfyrtårnsert Bærekraft Hallingdal	Eiendom Ledere avd. Retura Val-Hall	Er gjennomført
2.4.3	Legge til rette for kildesortering for alle innbyggere	Hallingdal renovasjon Arealplanleggere		
2.4.4	Legge til rette for kildesortering for fritidsbebyggelse	Hallingdal renovasjon Arealplanleggere		
2.4.5	Miljøfyrtårnsertifisere e.l. privat næringsliv	Buskerud Næringshage Private næringsliv Klimapartner	Bærekraft Hallingdal	Kommunen stimulerer gjennom info arbeid. Destinasjonen er sertifisert som Berekraftig Reisemål.
2.4.6	Fjerne alle avfallscontainere og lage sorteringsstasjoner	Hallingdal renovasjon Kommunene	Arealplanlegger	Kommunen følger opp prosjekt «Færre og større», nye renovasjonspkt. Ershovd, Holdebakken, Gravset-RV52, og Grøndalen som egne investeringstiltak
2.4.7	Kildesortering ved arrangement	Reiseliv Lag og foreninger Kommunene	Retura Val-Hall	Destinasjonen er sertifisert som Berekraftig Reisemål, noko som betyr at verksemdar skal ha fokus på tema.
2.4.8	Innføre en bedre returordning for landbruksplast	Hallingdal renovasjon Jordbruks-rådgivere	Grunneiere	Bondelaget jobber med å org.felles innsamlingsordning årleg.
Hovedmål 5				
Vi begrenser forsøpling				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
2.5.1	Avfallsløsninger på rasteplasser	Bærekraft Hallingdal Kommunene	Mesta fylkesvei	Dialog med driftsavg. SVV – fokus spesielt på busshaldeplassar, Trøym sentrum og Eikredammen
2.5.2	Rydde avfall i naturen	Bærekraft Hallingdal Rene elver Kommunene Mesta	Lag og foreninger Bærekraft Hall. Skoler	Besøksforvaltnings rådet drøfter forsøpling som tema, vurderer tiltak – i tillegg er det etablert Naturoppsyn.

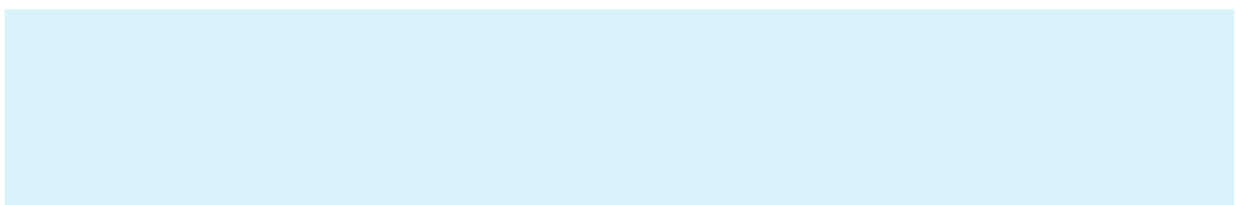
2.5.3	Plassere rundballer og utstyr i god avstand fra elver der det er fare for flom, med hensyn til 200 års flomsone	Kommunene	Jordbrukere Næringsliv Private	Jobbes med forskrift om dette fra Statsforvalteren. Fokus som del av beredskapsarbeid et - varsling i samarbeid med Bondelaget.
2.5.4	Tilsyn avfallshåndtering byggeplasser	Kommunene		Rutine - som del av byggeløyve tydeliggjøre ansvar. Stikkprøvekontroll ved tilsyn.
2.5.5	Fjerne private villfyllinger	Kommunene	Bærekraft Hallingdal	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.

3

Grønne anskaffelser, innovasjon og forbruk

Hovedmål

Kommunene Hallingdal:

1. etablerer et regionalt anskaffelsessamarbeid og har anskaffelsesstrategi med handlingsplan
2. stiller klima- og miljøkrav i alle sine anskaffelser
3. kommunene, næringslivet og innbyggere har et bærekraftig forbruksmønster

Indikator	Status 2024	Status 2025	Status 2026
Prosent el-biler i kommunale bilparker	14,6 prosent (2023) 19,4 prosent (2024)		
Prosent el-biler av nyinnkjøpte	41,7 prosent (2024)		
Kommuner med rullert innkjøpsstrategi	0		

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene

Hovedmål 1 Kommunene i Hallingdal etablerer et regionalt anskaffelsessamarbeid og har anskaffelsesstrategi med handlingsplan				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
3.1.1	Inngå et formalisert samarbeid regionalt om anskaffelser	Faggruppe anskaffelser Innkjøpsansvarlig		Etablert regional faggruppe - vi har egen fagressurs som jobber med tema.
3.1.2	Utarbeide og samarbeide om nye kommunale anskaffelsesstrategier og retningslinjer	Faggruppe anskaffelser Innkjøpsansvarlig	DFØ - Direktoratet for forvaltning og økonomistyring	Hemsedal har vedtatt egne strategier
3.1.3	Utarbeide tildelingskriterier med beregning av klimaeffekter	Faggruppe anskaffelser Innkjøpsansvarlig		
3.1.4	Utarbeide modeller, verktøy og maler for å kvalitetssikre at leveranse er etter avtale	Faggruppe anskaffelser Innkjøpsansvarlig		
3.1.5	Heve kompetansen for å etterleve klima-	Faggruppe anskaffelser Innkjøpsansvarlig		

	og miljøkrav i anskaffelser			
Hovedmål 2 Kommunene i Hallingdal stiller klima- og miljøkrav i alle sine anskaffelser				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
3.2.1	Gå tidlig i anbudsprosessen i dialog med regionens leverandører for å fremme mulighet til å møte kommunenes klima- og miljøkrav	Næringsutviklere Koordinatorer og anskaffelsesansvarlig	Private næringslivsaktører	Ligg som ei del av rutinar, og naturleg del av innkjøpsreglementet
3.2.2	Arrangere dialogmøter med relevante næringslivsaktører	Bærekraft Hallingdal Faggruppe Innkjøp/KGV	NHO Leverandørprogram for offentlige anskaffelser	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
Hovedmål 3 Kommunene, næringslivet og innbyggere har et bærekraftig forbruksmønster				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
3.3.1	Ved kjøp av gaver til venner, familie, ansatte, kjøp lokalt produserte gaver eller opplevelser			Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
3.3.2	Se 2 Sirkulær økonomi 9 Grønn transport og mobilitet 10 Ny fornybar energi og energieffektivisering			Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.

Hovudmål

Kommunane Hallingdal:

1. stimulerer til reduksjon av det direkte klimagassutsleppet frå jordbruksverksemdar
2. legger til rette for ein framtidsretta agronomi
3. gjer tilpassingar til eit endra klima

Indikator	Status 2024	Status 2024	Status 2025
Totalt klimagassutslepp frå jordbruksverksemdar	54495 tonn CO ₂ -ekv (2022)		
Klimagassutslepp frå landbruksmaskiner	2682 CO ₂ -ekv (2022)		

Forslag til korleis ein kan jobbe med måla

Hovudmål 1 Hallingdalskommunane stimulerer til reduksjon av det direkte klimagass utsleppet frå jordbruksverksemdar				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
4.1.1	Utrulling av klimakalkulator	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
4.1.2	Informere om regionalt miljøtilskot for å kunne lage klimaregnskap	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.1.3	Stimulere til meir utmarksbeiting, også for å bevare kulturlandskap	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar Bønder Klimakoordinator	
4.1.4	Vurdere bruk av metanhemmarar i fôret, og jobbe for betre grovfôrqualität	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.1.5	Vere pådrivar for overgang frå fossilt drivstoff til bruk av	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	Vert eventuelt

	biodrivstoff, elektrisitet, biogass og hydrogen			tema i Klimarådet.
4.1.6	Stimulere til å bytte frå dieselaggregat på stølar til fossilfrie løysningar	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma.
4.1.7	Stimulere til bruk av husdyrgjødsel på gardsanlegg og grendeanlegg - Ny teknologi	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	
Hovudmål 2 Hallingdalskommunane har ein framtidsretta agronomi				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
4.2.1	Ha fokus på smart gjødselbruk og god drenering	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar Bønder	Tiltak vert ein integrert del av landbruksforvaltning, samarbeid med kontaktutval et og regionalt samarbeid. Det er ikkje identifisert konkrete tiltak i handlingsplanen
4.2.2	Vere pådrivar til fagdagar med faglag	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.2.3	Ta i bruk ny teknologi på eit tidleg stadium	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.2.4	Synleggjere Fjellandbrukssenteret på Løken, Valdres som kompetansesenter	Jordbruksrådgivar i kommunane Klimakoordinator	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.2.5	Stimulere og følge opp planting av fangvekstar	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.2.6	Disponere areal på en måte som fremjar bevaring av karboninnhald i jorda, til dømes ved å bevare kulturlandskap	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar Bønder	
4.2.7	Vurdere bruk av biokull	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar Bønder	Regional klimakoordinator
Hovudmål 3 Hallingdalskommunane gjer tilpassingar til eit endra klima				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
4.3.1	Bidra til førebyggjande arbeid for å hindre	Jordbruksrådgivar i kommunane	Bondeorganisasjonar	Kommunen forvaltar

Hovedmål

Kommunene i Hallingdal:

1. reduserer omdisponering av produktiv skog og naturskog
2. har god skogskjøtsel for å øke karbonopptak og lagring samt klimatilpasning
3. øker foredlingen av treprodukter i Hallingdal og bruker produkter fra skogen som erstatter for fossile råvarer skog

Indikator	Status 2022	2023	2024
Opptak av karbon	438 044 tonn CO ₂ -ekv (2015)		
Produksjonsskog i Hallingdal	1 028 730 daa (2022)		
Skog som ikke er produksjonsskog	2 169 640 daa (2023)		

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene

Hovedmål 1 Redusere omdisponering av produktiv skog og naturskog/gammelskog				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
5.1.1	Redusere omdisponering av produktiv skog til utbyggings- og jordbruksformål, spesielt på høyproduktiv skogsmark.	Kommunene Arealplanleggere Politikere Skogbruksrådgivere		Vert eit tema i samband med rullering av arealdelen – der Oppgåveutvalet legg fram sine tilrådingar i 2026.
5.1.2	Areal definert som naturskog forvaltes i henhold til retningslinjer gitt i lovverket.	Kommunene Arealplanleggere Politikere Skogbruksrådgivere		Naturleg del av landbruksforvaltning, og oppfølging av Naturmangfalsplan .
Hovedmål 2 Ha god skogskjøtsel for å øke karbonopptak og lagring samt klimatilpasning				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
5.2.1	Sørge for tilfredsstillende foryngelse etter hogst	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	Kommunen har/ opprettheld eigen tilskotsordning

	(planting, riktig treslag, markbereding mm) gjennom kontroll informasjon, økonomiske virkemidler og prosjekter			som stimulerer til skogplanting. Følgjer opp gjennom aktiv skogbruksforvaltning
5.2.2	Sørge for oppfølging av etablert skog gjennom ungskogpleie og tynning for økt stabilitet og vekst, og økt plantetetthet	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	
5.2.3	Råtebekjempelse	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	
5.2.4	Treslagsskifte og skogplanting på nye områder	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	
5.2.5	Nitrogensgjødsle skog for å øke opptak av CO ₂ i slutten av omløpet til en bestand	Kommunene Skogbruksrådgivere		Vert ikkje stimulert i Hemsedal jfr. krav om reduksjon av N-utslepp til vassdraga
5.2.6	Grøfterensk etter hogst	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	
5.2.7	Optimalt hogsttidspunkt. ente til minst økonomisk hogstmoden alder og helst biologisk hogstmoden alder	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	Landbrukskontoret rettleiar som del av si forvaltning.
5.2.8	Opprettholde og styrke den faglige veiledningstjenesten og nettverket for skogeierne og skogfunksjonærer i Hallingdal.	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	
5.2.9	Vurdere regulering av hogst der det kan være fare for skred.			Er del av kommunens Beredskapsplan, og vert også tema i samband med arealdelen til kommunen
Hovedmål 3				

Øke foredlingen av treprodukter i Hallingdal og bruker produkter fra skogen som erstatter for fossile råvarer

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
5.3.1	Sette krav om bruk av lavutslippsmateriale i kommuneplaner for offentlige bygg	Administrasjon Politikere	Klimakoordinator	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
5.3.2	Rådgivingstjeneste for økt bruk av tre i bygg	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere	
5.3.3	Økt foredling av treprodukter	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere Næringsaktører	
5.3.4	Utnyttelse av hogstavfall	Kommunene Skogbruksrådgivere	Skogeierorganisasjon Grunneiere Næringsaktører	

Foto: Guro Flatland Veslehaug

Hovudmål

Kommunane i Hallingdal:

1. har auka verdiskaping ved å vere pådrivarar for å utvikle grønne næringar og nye grønne klyngjer og hubar, basert på regionale fortrinn
2. har eit klima- og miljøvennleg nærings- og reiseliv
3. har eit nærings- og reiseliv som energieffektiviserer og produserer ny fornybar energi
4. har eit nærings- og reiseliv som reduserer avfall, aukar ombruk, gjenbruk, kjeldesorterer og gjenvinn materialar

Indikator	Status 2024	2025	2026
Totalt direkte utslipp av klimagasser Hallingdal	177 410,3 tonn CO ₂ -ekv (2022)		
Utslipp tungtransport Hallingdal	35397 tonn CO ₂ -ekv		
Antall miljøfyrtårnbedrifter/ISO	101 (mai 2024)		
Antall deltagere i <i>Too good to go</i> i Hallingdal	22 (2024)		
Antall kommuner som er re-sertifisert som bærekraftig reisemål	1 (2024)		

Forslag til korleis ein kan jobbe med måla

Hovudmål 1

Hallingdalskommunane har auka verdiskaping ved å vere pådrivarar for å utvikle grøne næringar og nye grøne klyngjer og hubar, basert på regionale fortrinn

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
6.1.1	Innføre klima- og miljøkrav gjennom Hallingdal etablererteneste, næringsfond og liknande	Næringsutviklarar Hallingdal etablererteneste	Næringslivet Innkjøpsansvarlige i kommunane	
6.1.2	Støtte lokale prosjekt som utviklar ny miljøvennleg teknologi	Næringsrådgivar Hallingdal etablererteneste	Næringslivet	Vert eventuelt tydeleggjort gjennom Strategisk Plan
6.1.3	Tiltrekke kompetanse innanfor grøn vekst gjennom <i>Sats på Hallingdal</i> , trainee-program eller liknande tiltak	Sats på Hallingdal Kommunane Regionrådet Næringsliv		
6.1.4	Arbeide for auka synleggjering, tilgjengelegheit og bruk av lokalmattilbodet	Destinasjonsselskap Kommunane Lokalmatprodusentar	Hallingkost, lokale mataktørar, Reko-Ringen, arrangement Hotell/restaurantar/matvarebutikkar	Ligg inne som del av Berekraftig Reisemål – samt tema i Strategisk Plan for næringa, og er ein del av Partnerskapsavtale mellom HTTL og kommunen
6.1.5	Legge til rette for å motivere fleire bedrifter til å bli miljøsertifisert	Destinasjonsselskap Hallingdal/Buskerud næringshage Kommunane	Kimen til vekst Klimapartner	

Hovedmål 2

Hallingdalskommunane har eit klima- og miljøvennleg nærings- og reiseliv

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
6.2.1	Hallingdal styrkar arbeidet med berekraftig reisemål gjennom destinasjonsleinga, det vil seie samarbeidet mellom reiseliv, kommune, lag, foreiningar og organisasjonar	Kommunar Destinasjonsselskap	Reiselivsbedrifter Kommunane sine innbyggjarar Lag og organisasjonar Knut Fossgård – Reiseliv BFK	Naturleg del av arbeidet med Besøksforvaltning, samt å bli sertifisert som Berekraftig reisemål

6.2.2	Reiselivet har dialog med nasjonalparkforvaltar, oppsynsmann, kommuneadministrasjon og andre aktørar for å forsikre seg om minimal belastning og slitasje på natur og kulturressursar, samt sørge for korrekt informasjon til besøkande.	Kommunane Oppsynsmann Destinasjons-selskap		Ligg inne Naturleg del av arbeidet med Besøksforvaltning, samt å bli sertifisert som Berekraftig reisemål
6.2.3	Besøksforvaltning - Utarbeide besøksstrategi og sårbarhetsanalyse i tilknytning til sårbare område/område med mye besøk	Kommunane Destinasjons-selskap	Arealplanleggarar Jordbruks-rådgivar Nærings-utviklarar	ER eit prioritert arbeid som vert gjennomført i 2025-2026, som del av arbeid med Besøksforvaltning og kommunes arealdel.
6.2.4	Definere risiko og tiltak knytta til reiselivets tilpassing til eit endra klima i strategiane til kommunen.	Kommunane Destinasjons-selskap		
6.2.5	Tilpasse stigar, turvegar og andre ferdselsårer til klimaendringar og verne natur ved å jobbe systematisk	Arealplanlegger Destinasjonsleiing Sti- og løypelag	Frivillige lag og organisasjonar	
6.2.6	Arbeide for at det tas omsyn til landskapet sitt fysiske og visuelle integritet ved hytteutbygging	Destinasjonsselskap Arealplanleggarar	Grunneigarar Destinasjonsselskap Utviklarar	
6.2.7	Motivere grunneigarar til å legge berekraft til grunn for utvikling av sine områder ved arkitektur, arealbruk og utnyttingsgrad	Destinasjons-selskap Utviklarar	Grunneigarar Destinasjonsselskap Utviklarar	Vert eventuelt tema i Klimarådet.
6.2.8	Motivere utviklarar til å ha fokus på naturlege, kortreiste material, miljøvenleg energi og bruke lokale leverandørar		Grunneigarar Destinasjonsselskap Utviklere	Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
Hovedmål 3 Hallingdalskommunane har eit nærings- og reiseliv som energieffektiviserer og produserer ny fornybar energi				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar

6.3.1	Stimulere til produksjon av fornybar energi gjennom rådgiving og tilskot	Kommunane Berekraft Hallingdal	Bruse Kraftkar	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
6.3.2	Installere solenergianlegg på bygg og steder der det er hensiktsmessig	Kommunalsjef Byggforvaltning/ eiendom Klimakoordinator	Sparebank- stiftelsen Daglig leiarar i private bedrifter	Vert vurdert som naturleg del av byggforvaltning
6.3.3	Innføre smartstyring av varme og ventilasjon der det er mogleg	Klimakoordinat.	Kommunar Næringsliv Private	Er gjennomført – til eks. Smartvatn
6.3.4	Gjere tiltak for å oppnå minst energimerke D	Kommunalsjef Byggforvaltning Eiendom Klimakoordinator	Private bedrifter	Hemsedal har allereie gjennomført EPC-anaalyse og energimerking av bygg

Hovedmål 4

Redusere avfall, øke ombruk, gjenbruk, kildesortering og materialgjenvinning

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
6.4.1	Kommunane og næringsliv samarbeider om strategiar for avfallsreduksjon, ombruk/gjenbruk, kjeldesortering og redusere avfall	Bærekraft Hallingdal		Felles avfallsplan Hallingdal
6.4.2	Tilrettelegging for returpunkt med kjeldesortering for næringsavfall	Hallingdal renovasjon Klimakoordinator	Retura Val-Hall Narum Sundbrei	
6.4.3	Tilrettelegging for returpunkt med kjeldesortering for fritidsgjestar	Hallingdal renovasjon Kommunane	Destinsjons- selskap	Invest.plan har tiltak på Ershovd, Gravset-RV-52, og i Grøndalen

6.4.4	Innføre rutinar for å redusere matsvinn	Hotell, serveringsstader, matbutikkar Klimakoordinator	Hallingdal Renovasjon Retura Val-Hall Narum Sundbrei	
Hovudmål 5 Hallingdalskommunane har eit nærings- og reiseliv som reduserer avfall, aukar ombruk, gjenbruk, kjeldesorterer og gjenvinn materialar				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
6.5.1	Auke antal avgangar med kollektiv-transport i forbindelse med helger og høgtider	RH Samferdselsutvalet Regionrådet	VY Brakar Destinasjons-selskap	Destinasjonsselskap, og politisk leiing jobbar for å påverke
6.5.2	Betre lokale transportordningar for gjester og lokalbefolkning som reiser kollektivt	RH Destinasjonsselskap Politikarar		
6.5.3	Legge til rette for fleire El-ladepunkt for bil og sykkel.	Politikarar Arealplanleggarar		Marknadsstyrt - i tillegg til at kommunen legg til rette ved eigne investeringar - Ulsåk Barnehage.

Hovedmål

Kommunene i Hallingdal:

1. Redusere klimagassutslipp fra bygg- og anleggssektoren gjennom bærekraftig bruk av ressurser og lavere utslipp av klimagasser
2. Stiller klima- og miljøkrav i anbudsprosesser som lav- og nullutslippsteknologi og klimavennlige materialer i bygg- og anleggsprosesser
3. Bevarer naturen og landskapet på en måte som gjør at kommende generasjoner får like stor nytte og glede av det som vi gjør i dag
4. Bygger mer arealeffektivitet
5. Ved rehabilitering og nybygg skal vi ha en ambisjon knyttet til energibruk lik eller mot passivhus standard. Miljøvennlige energikilder foretrekkes
6. Tilrettelegger for og øker ombruk og kildesortering og begrenser forsøpling

Indikator	Status 2024	Status 2025	Status 2026
Direkte klimagassutslipp fra bygg- og anlegg (mobil forbrenning)	18 107,8 tonn CO ₂ (2022)		
M ² per innbygger i offentlige bygg	54,44m ² (2023)		
Antall miljøfyrtårnsertifiserte offentlige formålsbygg	20 (mai 2024)		

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene

Hovedmål 1

Vi redusere klimagassutslipp fra bygg- og anleggssektoren gjennom bærekraftig bruk av ressurser og lavere utslipp av klimagasser				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
7.1.1	Arrangere dialogmøter med næringslivsaktører	Bærekraft Hallingdal Kommunene		Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
7.1.2	Være pådrivere for at bygg- og anleggsbedrifter innfører klimabudsjett og klimaregnskap	Klimakoordinator Buskerud Næringshage Kommunene v/anskaffelse	Bedrifter Klimapartner Nærings- hagen	
7.1.3	Støtte lokale prosjekter som utvikler ny miljøvennlig teknologi, varer og tjenester	Næringsrådgivere Politikere		
7.1.4	Utvikle infrastruktur for energistasjoner for tungtransport	Kommunene Statens Vegvesen Bærekraft Hallingdal	Hallingdal kraftnett Enova	
7.1.5	For større utbygginger bør kommunen gjennom behandling av reguleringsplaner be om miljøoppfølgingsplan, som legges til grunn for byggesak.	Kommunene		Ligg som naturleg del av plan og byggjesaksforvaltninga.
Hovedmål 2 Kommunene stiller klima- og miljøkrav i anbudsporsesser som lav- og nullutslippsteknologi og klimavennlige materialer i bygg- og anleggsprossesser				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
7.2.1	Arrangere dialogmøter med relevante næringslivsaktører	Bærekraft Hallingdal Faggruppe Innkjøpt/KGV	NHO Leverandør- program for offentlige anskaffelser DFØ	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
7.2.2	Gå tidlig i anbudsporsessen i dialog med regionens leverandører for å fremme mulighet til å møte	Næringsrådgivere Koordinatorer og anskaffelses-ansvarlig	Private næringslivs-aktører	

	kommunenenes klima- og miljøkrav			Innkjøpsstrategien støtter opp under slike prosesser. Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
7.2.3	Etterspørre og bruke lav- og nullutslippsteknologi i bygg- og anleggsprosjekt	Kommuneadm Innkjøpsansvarlig Prosjektledere	Leverandører	
7.2.4	Minimumskrav om bruk av Euro 6-klassifiserte kjøretøy på byggeplassen og i forbindelse med transport til og fra anleggsplassen	Kommuneadm Innkjøpsansvarlig Prosjektledere	Leverandører	
7.2.5	Bruke fornybare eller lavutslippsressurser i materialvalg, som massiv tre, resirkulert stål og lavkarbonbetong	Kommuneadm Innkjøpsansvarlig Prosjektledere	Leverandører	
7.2.6	Bygg basert på lokale bygningsmaterialer og ressurser, kortreist og lokalt tilpasset	Kommuneadm Innkjøpsansvarlig Prosjektledere	Leverandører	

Hovedmål 3

Hallingdal bevarer naturen og landskapet på en måte som gjør at kommende generasjoner får like stor nytte og glede av det som vi gjør i dag

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
7.3.1	Arbeide for at det tas hensyn til landskapets fysiske og visuelle integritet ved hytteutbygging	Destinasjonsselskap Utviklere	Grunneiere Destinasjonsselskap Utviklere	Bærekraftshub Hallingdal
7.3.2	Motivere grunneiere til å legge bærekraft til grunn for utvikling av sine områder ved arkitektur, arealbruk og utnyttelsesgrad	Destinasjonsselskap Utviklere	Grunneiere Destinasjonsselskap Utviklere	Bærekraftshub Hallingdal
7.3.3	Motivere utviklere til å ha fokus på naturlige, kortreiste materialer, miljøvennlig energi og bruke lokale leverandører	Klimakoordinator Klimapartner	Grunneiere Destinasjonsselskap Utviklere	Bærekraftshub Hallingdal

Hovedmål 4

Bedre arealeffektivitet

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
7.4.1	Bedre arealeffektivitet med færre m ² per bruker av nye offentlige bygg	Kommuneadm Leder eiendom	Energirådgivere	Vert ein naturleg del av å følgje opp Innkjøpsstrategien til kommunen – samt ved gjennomfør

				ing av framtidige investering ar jfr. Transforma sjonsanalys a på Ulsåk skule, og Ulsåk barnehage.
7.4.2	Bedre utnyttelse av bygg gjennom sambruk av funksjoner	Kommuneadm Leder eiendom		Prosjekt «Bærekrafti g Hemsedal» er tiltak som møter tiltaket - er innarbeida i Økonomipl anen
7.2.3	Tilrettelegge for leiligheter for eldre, frigjøring av boliger	Bo og bli-lyst Utbyggere Politikere		Er ein del av planarbeid et, og bygger på fleire tiltak i HØP 2026- 29

Hovedmål 5

Ved rehabilitering og nybygg skal vi ha en ambisjon knyttet til energibruk lik eller mot passivhus standard. Miljøvennlige energikilder foretrekkes

	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
7.5.1	Sette av midler til ENØK- tiltak på kommunale bygg	Politikere Administrasjon		Ligg inne i investering sprogram for kommunen + gjennomfør t EPC- med overgang til LED etc. I tillegg oppretthol der kommunen tilskudsord ninga ENØK- støtte

7.5.2	Innføre smartstyring av varme og ventilasjon der det er mulig	Kommuner Næringsliv Private		Kommunen har EOS, og Smartvatn-oppfølgging .
7.5.3	Installere solenergianlegg/bergvarme på kommunale og private bygg der det er hensiktsmessig	Administrasjon Politikere Klimakoordinator		Vert fulgt opp som del av investeringssprogrammet til kommunen - ved Ulsåk Barnehage + Bygdaheimen.
Hovedmål 6 Vi tilrettelegger for og øker ombruk og kildesortering, og begrenser forsøpling				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
7.6.1	Sikre byggeplasser mot forsøpling	Tilsyn kommune Klimakoordinator		Vert fulgt opp med krav til avfallsplaner ved byggesaksbehandling
7.6.2	Tilsyn av avfallshåndtering på byggeplasser	Tilsyn kommune Klimakoordinator		Stikkprøver, men lite ressurser til aktiv oppfølgging
7.6.3	Utarbeide plattform for håndtering av overskuddsmasse og begrense masser som blir deponert	Prosjekt massehåndtering		
7.6.4	Regional stasjon for lagring og ombruk av byggevarer	Bærekraft Hallingdal		Nasjonal kunnskapsarena for ombruk i byggebransjen
7.6.5	I byggprosjekter utredes det om behovet kan dekkes gjennom ombygging eller renovering av eksisterende bygningsmasse	Prosjektledere kommuner		Vert fulgt opp som del av investeringssprogrammet til kommunen

7.6.7	Kartlegge ressursstrømmer i Hallingdal for å se på muligheter for optimal utnyttelse av ressurser med minst mulig avfall (industriell symbiose) og sirkulære verdikjeder	Bærekraft Hallingdal	Politikere Kommune-administrasjon	
-------	--	----------------------	-----------------------------------	--

Foto: Signe Fuglesteg Luksengard

8

Bærekraftig arealforvaltning

Hovedmål

Kommunane Hallingdal:

1. unngår nedbygging – Reduserer den totale nedbyggingen og demper effekten av klimaendringene
2. reduserer konsekvensane av utbygging ved å restaurere område og kompensera for å unngå netto tap
3. legg til rette for klimavennleg arealforvaltning
4. aukar kompetansen og kunnskapen om naturmangfaldet i befolkninga og i forvaltninga

Indikator	Status 2024	Status 2025	Status 2026
Areal nedbygd i snitt årleg dei fire siste åra i Hallingdal	1 001 333m ² (årlig snitt 2017-2022)		
Direkte klimagassutslepp transport i Hallingdal	90866,9 tonn CO ₂ -ekv (2022)		

Forslag til korleis ein kan jobbe med måla:

Hovedmål 1 Hallingdalskommunane unngår nedbygging - Reduserer den totale nedbygginga				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
8.1.1	Redusere den totale nedbygginga	Politikarar Adminstrasjon		Alle desse tiltaka ligg som naturlege vurderingstema i samband med rullering av arealdelen, og ved behandling av private reguleringsplanforslag.
8.1.2	Prioritere fortetting av eksisterande byggeområder framfor etablering av nye	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.3	Avsette grønne korridorar til grøntareal	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.4	Redusere nedbygging av jordbruksareal, for å ikkje auke behov for nydyrking og omdisponering av innmarksbeite	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.5	Innføre arealnøytralitet	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.6	Innføre naturbudsjett og naturregnskap	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.7	Innføre arealregnskap som del av kommuneplanprosessar	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.8	Vektlegge omsynet til naturmangfald i planlegging av nye byggeområder	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.9	Ha krav i reguleringsplan om at VA/fiber/straum skal bli trekt innanfor planområdet og ikkje gjennom LNF-områder	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.10	Ikkje gi dispensasjon til tiltak som reduserer inngrepsfrie naturområde/ større sammenhengande naturområde.	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.11	Prioritere naturmangfald ved tilrettelegging for ferdsel og friluftsliv i naturen	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.12	Ikkje legge opp til at nye areal vert sette av til fritidsbebygging utan at areal av tilsvarende storleik	Politikarar Adminstrasjon		

	blir teke ut av revisjon av gjeldande arealplanar			
8.1.13	Skjerme urørt landskap med viktig naturmangfald eller friluftsinnteresser mot utbygging	Politikarar Adminstrasjon		
8.1.14	Bevare inngrepsfrie naturområde gjennom fastsetting av markagrense der det ikkje tillatast inngrep eller arealdisponering	Politikarar Adminstrasjon		
Hovedmål 2 Hallingdalskommunane reduserer konsekvensane av utbygging ved å restaurere område og kompensera for å unngå netto tap				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
8.2.1	Effektivisere bruken av kommunale bygningar og infrastruktur som allereie er bygd	Eiendom Arealplanlegger Politikarar		DFØ (direktoratet for forvaltning og økonomistyring)
8.2.2	Unngå nedbygging på areal som er viktig for karbonopptak og -lagring som våtmark, myr, kantvegetasjon og skog	Arealplanlegger Politikarar		Alle desse tiltaka ligg som naturlege vurderingstema i samband med rullering av arealdelen, og ved behandling av private reguleringsplanforslag
8.2.3	Bygge arealeffektivt, som leilegheiter og varme senger	Arealplanlegger Politikarar		Alle desse tiltaka ligg som naturlege vurderingstema i samband med rullering av arealdelen, og ved behandling av private reguleringsplanforslag.
8.2.4	Ha maksgrense på storleik på hytter	Politikarar		
8.2.5	Bygge vidare på etablert infrastruktur og utbyggingsmønster	Arealplanlegger Politikarar		
8.2.6	Restaurere område med negative konsekvensar etter inngrep	Arealplanlegger Politikarar		
8.2.7	Areal som blir tatt i bruk vert kompensert ved å restaurere et anna område med tilsvarende naturtype	Arealplanlegger Politikarar		
8.2.8	Berekraftig stiuvtvikling både for sykkel og gåande. Vedlikehald av eksisterande stiger framfor å bygge nye.	Arealplanlegger Politikarar	Sti- og løypelag	Ligg som del av FIFA-planen, og tema/ tiltak i

				arbeid med Besøksforvaltning
Hovedmål 3 Hallingdalskommunane legg til rette for klimavennleg arealforvaltning				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
8.3.1	Samordne areal og transport gjennom arealbruk som fører til mindre bruk av privatbil og tilrettelegging for gang- og sykkelveier	Arealplanlegger Politikarar		Alle desse tiltaka ligg som naturlege vurderingstem a i samband med rullering av arealdelen, og ved behandling av private reguleringsplanforslag.
8.3.2	Sein slått av vegkantar der det er mogleg	Kommunane		
8.3.3	Ta omsyn til behovet for opne vassveger, overorda blågrøne strukturar, og forsvarleg overvasshandtering.	Arealplanlegger Politikarar		
8.3.4	Etablere blomsterenger i deler eller heile parker, hagar og på grøntareal	Klimakoordinat Kommunar Næringsliv	Bærekraft Hallingdal Lag og foreiningar	Kommunen har tilpassa sein kantslått av kommunale veger.
Hovudmål 4 Hallingdalskommunane aukar kompetansen og kunnskapen om naturmangfaldet i befolkninga og i forvaltninga				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
8.4.1	Sikre at det er tilstrekkeleg kunnskapsgrunnlag for å vurdere konsekvensar for naturmangfald.	Administrasjon		Kommunen har gjennomført naturkartleggingar 2024-2025, sjå eigen tekstkapitel i HØP-2026.
8.4.2	Erverve en samla oversikt av viktige og verdifulle naturområde, naturtypar og artar i kommunane	Administrasjon		
8.4.3	Utvikle kommunane sine nettsider for å kunne informere om naturmangfald	Administrasjon		
8.4.4	Gjere informasjon om natur visuelt tilgjengeleg i område med høg ferdsel	Kommunane Destinasjonsselskap Idrettslag Grendeutval		Er ein del av partnerskapsarbeidet med HTTL, Hemsedal APP, og deira arbeid med å leie turistar på ein «berekraftig måte».

8.4.5	Etablere samarbeid mellom destinasjonsselskap, grendeutval, idrettslag, praktisk tilrettelegging for å auke kunnskap og kompetanse om naturmangfald til innbyggjarar og gjester	Destinasjonsselsk. Grendautval Idrettslag Sti - og løypelag		Etablert besøksforvaltningsråd
8.4.6	Regionalt samarbeid for å utveksle erfaringar og samarbeide om saker rundt naturmangfald	Klimakoordinator Planteam Hallingdal		Etablert klimanettverk
8.4.7	Gjere kartbasar tilgjengeleg	Administrasjon		
8.4.8	Arrangere årlege dialogmøte om naturmangfald	Bærekraft Hallingdal Næringshage Kommunar	Destinasjonsselskap	

9

Grønn transport og mobilitet

Foto: Øystein Walle

Hovedmål

Kommunene i Hallingdal:

1. øker andelen som sykler, går eller sparker under tre kilometer
2. øker andelen som reiser kollektivt innad i kommunene, i regionen og ut av regionen
3. Hallingdal sin transportvirksomhet er utslippsfri innen 2030
4. reduserer utslipp fra personbiler, varebiler, tungtransport og bygg- og anleggsmaskiner

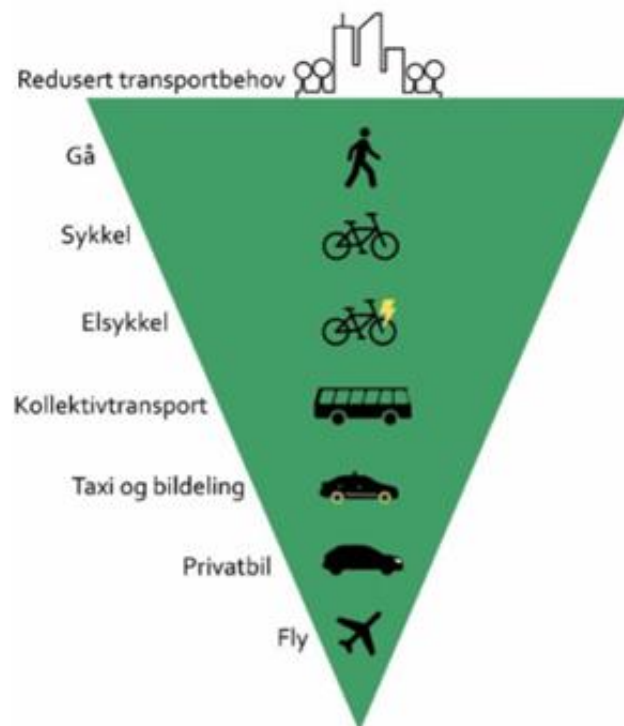
Indikator	Status 2024	Status 2024	Status 2024	Status 2025
Direkte klimagassutslipp transport	90866,9 tonn CO ₂ -ekv (2022)			

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene

Hovedmål 1 Hallingdalskommunene øker andelen som sykler, går eller sparker under tre kilometer				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
9.1.1	Klimavennlig arealplanlegging ved å bygge ut et nettverk av trygge sykkel- og gangveier for å fremme miljøvennlige transportalternativ.	Kommunene	Fylket Statens vegvesen	Ligg inne tiltak i Trafikk tygggleiksplan, samt vedtak om bygging av G/S-veg Torsetvegen - BU6
9.1.2	Sykkelparkering ved private og offentlig næringsbygg med lademuligheter for el-sykkel	Kommuner Næringsliv		
9.1.3	Aktiv-til-jobben aksjon	Klimakoordinator Kommuner	Folkehelse Trafikksikkerhet	Vert eventuelt tema i Klimarådet.
9.1.4	Holdningsskapende prosjekter for grønn mobilitet	Klimakoordinator Kommuner		Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma

9.1.5	Tilrettelegge for at fritidsturister kan reise kollektivt	Destinasjons-selskap Kommuner Klimakoordinator		Politisk arbeid – samt påverknader via HTTL jobbar for å påverke sentralt
Hovedmål 2 Hallingdalkommunene øker andelen som reiser kollektivt innad i kommunene, i regionen og ut av regionen øker				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
9.2.1	Kommunikasjon med fylkeskommune og Brakar om behov busstilbud	Kommunene Klimakoordinator Samferdsels-utvalget	Brakar Ål og Gol vgs	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
9.2.2	Øke andelen som samkjører og delebilordninger	Klimakoordinator Kommunene	Vy Destinasjons-selskap	Penguin up Same way Nabogo Getaround
9.2.3	Hallingrabatt på tog	Samferdsels-utvalget		Vert eventuelt tema i Klimarådet.
9.2.4	Jobbe for forkorting av Bergensbanen	Samferdsels-utvalget		
9.2.5	Finne nye kollektivløsninger i samarbeid med fylkeskommunen	Samferdsels-utvalget	Klima-koordinator Brakar	Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
Hovedmål 3 Hallingdalkommunenes transportvirksomhet er utslippsfri innen 2030				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
9.3.1	Kommunene kjøper/leaser el-biler, bytte ut fossilbiler	Innkjøpsansvarlig		Ligg inne i investeringsbudsjettet – overgang frå fossilt + kjøp av El-hjullastar
9.3.2	Redusere kjøring til samlinger og møter ved å opprette rutiner for samkjøring og digitale møter	Kommuneansatte Politikere		Vert følgt opp som del av å vere Miljøfyrtårnver ksemnd
Hovedmål 4 Hallingdalkommunene redusere utslipp fra personbiler, varebiler, tungtransport og bygg- og anleggsmaskiner				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar

9.4.1	Legge til rette for og være pådriver for personbiler, busser, varebiler og tungtransport som bruker elektrisitet, biogass eller hydrogen	Klimakoordinator		Østlands-samarbeidet Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
9.4.2	Være pådriver for fossilfri drosjenæring og busser der det er mulig	Klimakoordinator	Drosje-næringa Brakar Nærings-hagen	
9.4.3	Mindre gods på vei, mer gods over på bane		VY	
9.4.4	Parkeringsstrategi som reduserer klimagassutslipp	Arealplanleggere Politikere		
9.4.5	Kommunene har pendlerparkering	Arealplanleggere Politikere		
9.4.6	Tungtransport - færre kjører tomme - logistikk-løsninger	Tungtransport-aktører		
9.4.7	Utslippsfrie tråkkemaskiner og skutere	Bærekraft Hallingdal	Sparebank-stiftelsen 1	

10

Ny fornybar energi og energieffektivisering

Hovedmål

Kommunene i Hallingdal:

1. reduserer energibruken i alle bygg, oppgradere til energimerke D, og nye bygg skal bygges minst tilsvarende passivhus-nivå
2. øker produksjon av fornybar energi
3. øker bruk av fornybar energi som erstatning for fossilt brennstoff
4. bidrar med informasjon, kompetanseheving og rådgivning
5. reduserer vannforbruket

Kilde: Bærum kommune

Indikator	Status 2024	Status 2025	Status 2026
Mengde fornybar energi produsert	1,46 TWh		
Energiforbruk per areal kommunale bygg	888 KWh/m ²		

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene:

Hovedmål 1 Hallingdal reduserer energibruken i alle bygg, oppgradere til energimerke D, og nye bygg skal bygges minst tilsvarende passivhus-nivå				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
10.1.1	Sette av midler til ENØK-tiltak på kommunale bygg	Adm Politikere	Energi-rådgivere	Kommunen har eiga ENØK-fond. Gjere nytte av ENOVA
10.1.2	Sette av søknadsmidler til ENØK-tiltak for private	Adm Politikere	Private	
10.1.3	Etterisolere og skifte vinduer for å oppnå minst energimerke D på offentlig bygg	Kommuner Politikere	Energi-rådgivere	

10.1.4	Innføre smartstyring av varme og ventilasjon der det er mulig	Kommuner Næringsliv Private	Energi- rådgivere	Vert fulgt opp -
10.1.5	Innføre klimabudsjett og regnskap	Kommuner Privat næringsliv	Klimakoordinator	Verksemdestyringssystem
10.1.6	Velge leverandører som etterlever standarden ISO 50001	Innkjøpsansv Prosjektledere		Framsikt Del av innkjøpsstrategien
10.1.7	Felles rammeavtale, eller regional kompetanse, for energimerking av kommunale bygg			Kommunen har gjennomført energimerking av bygg
Hovedmål 2 Kommunene i Hallingdal øker produksjon av fornybar energi				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
10.2.1	Stimulere til produksjon av ny fornybar energi gjennom rådgivning og tilskudd	Kommunene Bærekraft Hallingdal	Bruse Kraftkar	Markedsføring via kommunens nettside.
10.2.2	Produsere bioenergi gjennom ressurser fra slam, skog- og jordbruk	Jordbruks- rådgiver Skogbruks- rådgiver	Grunneiere	
10.2.3	Øke effektkapasitet i vannkraftproduksjonen	Vannkraftverk		Hafslund jobber med tiltak - Heimsil 3
10.2.4	Tilrettelegge for tilkobling til fjernvarmenett/nærvarmeanlegg	Kommunene		
10.2.5	Stimulere til bruk av fornybare energikjelder ved kommunale og private bygg der det er hensiktsmessig	Klima- koordinator Kommuner Bedrifter	Solcelle- aktører	Kommunen prioriterer bruk av bergvarme - tilyak Bygdaheien og Ulsåk
Hovedmål 3 Kommunene i Hallingdal øker bruk av fornybar energi som erstatning for fossilt brennstoff				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
10.3.1	Tilrettelegge for at distribusjonsnettet er lokalt (trafostasjoner) og regionalt dimensjonert for økt elektrifisering	Hallingdal kraftnett	Areal- planlegger	

10.3.2	Tilrettelegge for ladepunkt for person- og tungtransport	Kommuner Klima-koordinator Statens vegvesen	Ladeaktører Østland-samarbeidet	
Hovedmål 4 Kommunene i Hallingdal bidrar med informasjon, kompetanseheving, rådgivning				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
10.4.1	Opprette regional energirådgivningsstilling	Hallingdal Næringshage Bærekraft Hallingdal	Kommunene	Vert eventuelt tema i Klimarådet.
10.4.2	Tilby rådgivning om fornybare og energieffektive løsninger, energisparetiltak og støtteordninger til husstander, fritidsboliger, eiere av private og kommunale næringsbygg	Klima-koordinator Administrasjon” kommuner Næringshagen	Energi-rådgivere Bærekraft Hallingdal	Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
10.4.3	Utvikle nettsida Bærekraft Hallingdal som ressursbank for fornybar energi og energisparetiltak	Klimakoordinator or	Bærekraft Hallingdal	
Hovedmål 5 Kommunene i Hallingdal reduserer vannforbruket				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
10.5.1	Redusere lekkasjene på vannforsyningsnettet til under 20% som fører til mindre energibruk	Vann og avløp	Politikere	Ligg inne i investeringsbudsjetten til kommunen.
10.5.2	Driftoptimalisering av drikkevannet og avløpsnettet i kommunene	Vann og avløp	Politikere	Ligg inne i investeringsbudsjetten til kommunen – driftskontroll og ledningsnett
10.5.3	Reparere vannlekkasjer i kommunale bygg	Vann og avløp	Politikere	Vert førsøkt følgt opp innafor ramma, samt aktiv bruk av «Smartvaten»
10.5.4	Øke bevisstheten rundt å redusere vannforbruket	Kommune Klima-koordinator or	Bærekraft Hallingdal	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma

Foto: Anders Medhus

11

Hvordan skal vi oppnå målene?

Hovedmål

Kommunene i Hallingdal:

1. jobber for målene i regional plan for klima, natur og klimatilpasning
2. øker kompetansen om klima, natur og klimatilpasning i Hallingdal

Forslag til hvordan man kan jobbe med målene:

Hovedmål 1				
Hallingdal jobber for målene i regional plan for klima, natur og klimatilpasning				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
11.1.1	Regional plan for klima, natur og	Regionrådsordfører Leder regionrådet		Handlingsplan vert ein del

	klimateilpasning blir jevnlig gått gjennom i ulike utvalg, team og råd	Ordfører Kommunedirektører / rådmenn Politikere Regionråd Rådmannsutvalget Ordførerutvalget Klimakoordinator		av Økonomiplanen til kommunen Planlegg regionalt, gjennomfør lokalet.
11.1.2	Det blir rapportert på status og indikatorer årlig i Hallingtinget	Regionrådsordfører Regionrådsleder	Klima-koordinator	
11.1.3	Det etableres nettverk som involverer kommuner, næringsliv, eksterne ressurser og frivillige organisasjoner for å utveksle kunnskap og koordinere innsats	Klimakoordinator Kommunene Næringsliv	Næringsliv Frivillige organisasjoner Klimapartner	Vert eventuelt tema i Klimarådet. Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
11.1.4	Kommunene samarbeider regionalt innenfor ulike etater	Kommunene	Klima-koordinator	Vert eventuelt tema i Klimarådet.
11.1.5	Delta i prosjekter og initiativer som gir tilgang til ressurser og ekspertise	Klimakoordinator Kommunene		Grad av ressursbruk vert vurderast innanfor driftsramma
11.1.6	Årlige søknader til Klimasatsmidler, Enova og andre midler for å styrke innsatsen for klima, natur og klimatilpasning	Klimakoordinator Kommunene		
11.1.7	Ta høyde for merkostnad ved klima- og miljøkrav i budsjettering			
11.1.8	Kommunene lager egne årlig handlingsplaner for områder de ikke har rullerte planer	Rådmenn/ Kommunedirektører		Ligg som del av Framsikt – rapportering.
11.1.9	Destinasjonsledelse - Samarbeid mellom kommuner, reiselivsbedrifter,	Destinasjonsselskap Kommunene	Idrettslag Foreninger Organisasjoner	Er inngått Partnerskapsavtale med HTTL

	idrettslag, foreninger og organisasjoner om bærekraftig reisemål			
11.1.10	Kommunene har et klimaråd og styrker ressursen til klima- og miljøkontakt	Kommunedirektør rådmenn		Er gjennomført.
11.1.11	Kommunene har klimabudsjett og klimaregnskap	Kommunene		Er gjennomført
11.1.12	Identifisere målkonflikter ved vurdering av tiltak	Kommunene		
Hovedmål 2 Vi øker kompetansen om klima, natur og klimatilpasning i Hallingdal				
	Tiltak	Ansvar	Involvering	Kommentar
11.2.1	Kartlegge behov og tilby utdanning og kurs i tema rundt klima, natur og klimatilpasning	Campus Hallingdal USG	USN	
11.2.2	Integrere klima- og miljøundervisning i skolen for å øke bevisstheten blant unge	Rektorer	Klima-koordinator	
11.2.3	Ha informasjonskampanjer og dialogmøter som oppfordrer og bidrar til energisparing, fossilfri transport, avfallsreduksjon og bærekraftig forbruk	Bærekraftsenteret Næringsshagen	Næringslivs-aktører Kommune Private	
11.2.4	Utvikle nettsiden <i>Bærekraft Hallingdal</i> som ressursportal	Bærekraft Hallingdal		
11.2.5	Synliggjøre og fremheve miljøsertifiserte bedrifter på web og i markedsføring.	Kommunene		Oversikt over godkjente verksemder vert synleggjort både på HTTL si nettside, og kommunens
11.2.6	Markere verdens miljødag	Klimakoordinator		

11.2.7	Markere <i>Earth hour</i>	Klimakoordinator		
--------	---------------------------	------------------	--	--

Foto: Guro Flatland Veslehaug